

جهانی که عرفه برای ما خلق می‌کند

حجت‌الاسلام والمسلمین محمدتقی‌مکارشکری
مشاور معاونت فرهنگی آستان قدس معنویات

❖ اعمال روز عرفه ❖

غسل در روز عرفه، مستحب و ثواب غسل در این روز، مانند غسل روز جمعه است. زیارت امام حسین^(ع) در روز عرفه، ثواب هزار حج و عمره را دارد. اگر امکان حضور در حرم امام حسین^(ع) را نندارد، می‌توانید از راه دور ایشان را زیارت کنید. دعای عرفه امام حسین^(ع) از پرمحتواترین ادعیه هاست و قرائت آن در روز عرفه، فضیلت بسیاری دارد. سعی کنید با تدبیر و تأمل در معانی بلند این دعا، با خدای خود راز و نیاز و از او طلب مغفرت و توفیق کنید. استغفار و طلب مغفرت، صدقه دادن و روزه گرفتن از دیگر مستحبات روز عرفه است.

❖ چگونه به اهداف امام حسین^(ع) نزدیک شویم؟❖

امام حسین^(ع) الگوی کامل ایثار، فداکاری و عدالت خواهی هستند. برای نزدیک شدن به اهداف ایشان می‌توانیم در مسیر حق و حقیقت گام برداریم و از ظلم و ستم به دیگران پرهیز کنیم. با صبر و استقامت، در برابر مشکلات و سختی‌ها بایستیم. به یاری مظلومان بشتابیم و از حقوق آن‌ها دفاع کنیم. سبک زندگی اسلامی را در تمام ابعاد زندگی و ذکر و یاد خدا را در زندگی خویش، جاری و ساری کنیم.

روز عرفه فرصتی مغتنم برای خودسازی و تعالی روح است. در این مسیر، توسل به ائمه اطهار^(ع) و به خصوص امام حسین^(ع) و دعا و مناجات با خداوند، می‌تواند یاریگر ما باشد. این روز در نزد شیعیان از جایگاه و اهمیت ویژه‌ای برخوردار است؛ چراکه مصادف با دعای عرفه امام حسین^(ع) در صحرای عرفات است. در این روز، مسلمانان در سراسر جهان با حضور در مساجد و حسینیه‌ها، به دعا و نیایش با خداوند متعال می‌پردازند و از او طلب مغفرت و آمرزش می‌کنند. اما روز عرفه صرفا به دعا و نیایش ختم نمی‌شود، بلکه فرصتی است برای خودسازی و تعالی روح و نزدیک شدن به اهداف والای امام حسین^(ع).

❖ فضایل بی‌مثال عرفه ❖

روایات متعددی از ائمه اطهار^(ع) درمورد فضیلت و اهمیت روز عرفه نقل شده است. برخی از این روایات، روز عرفه را از بهترین روزهای سال دانسته‌اند. در روایتی از پیامبر اکرم^(ص) آمده است: «هیچ روزی در نزد خداوند محبوب‌تر از روز عرفه نیست». همچنین در روایتی از امام صادق^(ع) آمده است: «هرکه در روز عرفه دعا کند، خداوند دعای او را مستجاب می‌کند، مگر آنکه دعای ظالمی برای ظلم او یا دعای گنهکاری برای گناهش باشد».

❖ بهره‌مندی حداکثری از برکات عرفه ❖

روز عرفه، روزی برای مغفرت و آمرزش گناهان است. در این روز، درهای رحمت الهی به روی بندگان گشوده و فرصتی برای توبه و بازگشت به سوی خدا فراهم می‌شود. همچنین، روز عرفه فرصتی برای دعا و نیایش و تقرب به خداوند متعال است، لذا سعی کنید در این روز با وضو باشید و با طهارت کامل به دعا و نیایش بپردازید.

قبل از خواندن دعای عرفه، مقداری در مورد معانی و مفاهیم آن مطالعه و تفکر کنید. دعای عرفه را با حضور قلب و توجه کامل بخوانید. از خداوند با اخلاص و تضرع درخواست کنید. در دعا فقط به حاجات خودتان فکر نکنید و برای همه مسلمانان و همه مظلومان جهان دعا کنید.

❖ ارتباط روز عرفه با امام حسین^(ع) ❖

روز عرفه از جهات متعددی با امام حسین^(ع) و قیام عاشورا ارتباط دارد. یکی از ارتباطات مهم روز عرفه با امام حسین^(ع)، دعای عرفه است. دعای عرفه سرشار از معارف بلند و پرمغز است و مفاهیمی مانند توحید، معرفت نفس، توبه و استغفار، شکر و سپاسگزاری، دعا و نیایش و ذلت و مسکنت دربرابر خداوند در آن به زیبایی بیان شده است.

این دعا منعکس‌کننده موضع امام حسین^(ع) در برابر ظلم و ستم و تعهد ایشان به یاری مظلومان و اقامه عدالت است. دعای عرفه وصیتی ارزشمند از امام حسین^(ع) برای شیعیان و همه پیروان حق و حقیقت است و مسیر سعادت و کمال را به انسان‌ها نشان می‌دهد.

❖ عرفه، مقدمه عاشورا ❖

روز عرفه مقدمه‌ای برای حماسه عاشورا است. امام حسین^(ع) در دعای عرفه با اشاره به ظلم و ستم حاکمان زمان خود و انحراف جامعه از مسیر اسلام، زمینه‌های قیام خود را بیان می‌کنند و می‌فرمایند که برای احیای دین اسلام، امریه معروف و نهی از منکر و نجات بشر از ظلم و ستم قیام کرده‌اند.

❖ مهندسی خاص دعای عرفه ❖

دعای عرفه امام حسین^(ع) به عنوان مناجاتی عارفانه و عاشقانه، سرشار از مضامین عمیق در باب عبودیت و بندگی الهی است. دعای عرفه با تأکید بر یگانگی خداوند و عظمت و قدرت مطلق او آغاز می‌شود. امام حسین^(ع) در ابتدای دعا، صفات جلال و جمال الهی را به زیبایی برمی‌شمارند و عظمت و شکوه او را به تصویر می‌کشند. این تأکید بر توحید، شالوده و روح دعا را بنا می‌نهد و بستر مناسبی برای بیان مراتب عبودیت و بندگی فراهم می‌کند.

پس از تأکید بر عظمت الهی، امام حسین^(ع) به فقر و نیاز ذاتی انسان در برابر خداوند اعتراف می‌کنند. این اعتراف به عجز و نیاز، مقدمه‌ای برای طلب یاری و کمک از خداوند در مسیر بندگی است.

در ادامه دعا، امام حسین^(ع) با شجاعت و تواضع، به گناهان و تقصیرهای خود اعتراف و از خداوند طلب بخشش و مغفرت می‌کنند و سپس با قاطعیت و تعهد کامل، اطاعت و بندگی خود را در برابر خداوند اعلام می‌کنند.

در ادامه دعا، امام حسین^(ع) با عجز و التماس از خداوند می‌خواهند تا ایشان را در مسیر بندگی و اطاعت، یاری کند. این طلب یاری، نشان دهنده درک عمیق امام حسین^(ع) از ناتوانی انسان بدون کمک الهی و ضرورت توسل به خداوند در مسیر بندگی است.

در بخش پایانی دعا، امام حسین^(ع) با دعا و نیایش، از خداوند تقاضای سعادت ابدی و رستگاری در آخرت را می‌کنند.

دعای عرفه امام حسین^(ع) با مهندسی و چارچوب دقیق و منظمی که دارد، تصویری جامع و عمیق از عبودیت و بندگی الهی ارائه می‌دهد. تأکید بر توحید، اعتراف به عجز و نیاز، اقرار به گناه و استغفار، تعهد به اطاعت و بندگی، طلب یاری از خداوند و دعا برای نیل به سعادت ابدی، جزو مضامین کلیدی این دعا محسوب می‌شود.

اقرار به عظمت و شکوه خداوند، اعتراف به گناه و تقاضای عفو، طلب مغفرت برای خود و دیگران، حمد و سپاس برای نعمت‌های بی‌شمار خدا، درخواست ثبات در دین، طلب شهادت در راه خدا، دعای فرج امام زمان^(عج) و سلامتی ایشان و همچنین برقراری عدالت جهانی، از محورهایی است که در دعای عرفه امام حسین^(ع) به آن‌ها اشاره شده و به تاریخ نشان داده است که باچه حوائجی باید به در خانه خدا برویم.

شاهینارNEWS.IR
۲۷ خرداد ۱۴۲۲
شماره ۱۴۵۵
شماره ۲۲۲۱

۱۴

ناگفته‌هایی از حقایق نهفته در عید قربان و روز عرفه

قربان، عید عابدان و راه سالکان

آئنه مستقیمی با همه عشق و ارادتی که ما در برای بزرگداشت اعیاد مذهبی داریم، گاه می‌شود که در چرخه تکرار هرساله آن‌ها کمتر به ذهنمان خطور می‌کند که از چرایی این مناسبت‌ها بپرسیم. این مسئله درباره اعیاد بزرگ صادق‌تر است که اغلب از دلیل عید نامیده شدن آن‌ها نمی‌پرسیم و به شادی‌هایشان اکتفا می‌کنیم؛ مثل قربان که گرامی‌اش می‌داریم، در آن قربانی و سعی می‌کنیم با اعمال مختلف در ثواب حجاج خانه خدا شریک شویم، اما خیلی از حقیقت عظیمی که در دل آن نهفته است، مطلع نیستیم. در بررسی این حقیقت با حجت الاسلام والمسلمین محمود ریاضت، استاد حوزه علمیه، کارشناس و خطیب مذهبی، گفت‌وگو کرده‌ایم.

چه چیز به قربان در میان اعیاد و مناسبت‌های مختلف، چنین عظمت و شأنی داده است که از بزرگ‌ترین اعیاد مسلمان است و مناسک حج با آن درجه از اهمیت، شکوه و عظمت، به آن ختم می‌شود؟

عید سعید قربان درواقع پایان میقات با پروردگار و همان‌طور که از آیات قرآن برمی‌آید، پایان چله موسویه است؛ چله‌ای که خدای متعال با حضرت موسی^(ع) میقات بست و در ابتدا سی شب بود و بعد ده شب به آن افزوده شد: «وَاعْذَنَّا مُوسَى ثَلَاثِينَ لَيْلَةً وَأَتَمَمْنَاهَا بِعَشْرِ فَنَمَّ مِيقَاتُ رَبِّهِ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً». پایان این چله، عید تقرب و قرب و رسیدن به خداست؛ عید قربان، عید رسیدن به اصل خلقت است؛ «هر چیزی به اصل خود بازمی‌گردد»، و کمک می‌کند قبل از مرگ که زمان بازگشت به خداست، در همین دنیا به خدا برسیم و تقرب الی... داشته باشیم، شرط قبولی و صحت هر عمل، چه واجب و چه مستحب، همین نیت قرب است، برخی مفسران آیام معلومات و شب‌های ده‌گانه «وَلَّيَالٍ عَشْرٍ» را به شب‌های دهه اول ماه ذی‌الحجه تعبیر کرده‌اند که به روز عرفه و عید قربان متصل می‌شود؛ این یعنی ما برای قرب به معرفت نیاز داریم؛ به همین دلیل عرفه قبل از عید قربان است. مقدمه این معرفت، شناخت خود و شناخت آن‌هایی است که به حضرت حق رسیده‌اند؛ یعنی اهل بیت^(ع). امام صادق^(ع) فرمودند: «به‌واسطه ما اهل بیت^(ع) معرفت به خدا حاصل می‌شود و هرکه به اهل بیت (مصادق اکمل و حقیقی خلیفه...) معرفت ییابد، به خدا می‌رسد».

چگونه باید در این مسیر، پایه‌ی اهل بیت^(ع) رفت و به معرفت خدا رسید؟

هم‌زمان با شب عرفه (شام روز توبه) قافله ابی‌عبد...^(ع) از مکه راهی کربلا می‌شود؛ این یعنی در پایان چله موسویه برای رسیدن به خود خدا باید حسینی شد؛ چون امام حسین^(ع) فرمودند: «هرکه دلش می‌خواهد خدا را ببیند، با من حرکت کند» (شاید مفهوم کلام حضرت این است هرکه می‌خواهد رحمت و کرامت الهی را درک کند، می‌تواند به عرفات و منا و مزدلفه و بیت... الحرام و رکن یمانی و... برود، همان‌جا از خدا اجابت بگیرد اما هرکه خود خدا را می‌خواهد، با من حرکت کند. اساسا حقیقت عید قربان در عاشورا تجلی می‌یابد. لذا قربان عید شناخت است. امام حسین^(ع) فرمودند: «در این چله معرفت پیدا می‌کنیم تا به قرب برسیم» و در روایت است که «خدا بندگان را خلق نکرد؛ مگر برای معرفت به خود و هرگاه او را شناختند، عبادتش می‌کنند». یعنی عبادت از سر معرفت، ارزشمند است.

شخصی پرسید: یابن رسول...^(ص) معرفت به خدا چیست که خدا انسان‌ها را برای آن خلق کرده است؟ حضرت پاسخ دادند: «شناخت خدا، شناخت امام زمانی است که اطاعت او واجب است». اگر کسی از این فرصت باقی‌مانده بهره‌برد و با معرفت به اهل بیت^(ع) زمینه معرفت الهی را در خود ایجاد کند، قربان برای او عید خواهد بود.

آیا قربان فقط برای آن‌ها که راهی سرزمین وحی شده‌اند و لباس احرام بر تن کرده و خانه خدا را طواف می‌کنند، عید است یا دامنه این عید، فراتر از حج و حجاج است و چطور می‌توان این مسیر قرب را پایه‌ی حجاج طی کرد؟

قربان عید آن‌هایی است که به معرفت رسیده‌اند؛ زمانی قربان عید خواهد شد که آدمی مسیر قرب را طی کرده باشد و این قرب در گرو خلیفه... شدن است. انسان دو تعریف دارد، یکی منطقی که می‌گوید انسان حیوان ناطق است. ناطق به معنای قوه عاقله و شعور و یک تعریف هم قرآن از انسان دارد و او را خلیفه خدا معرفی می‌کند: «إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً». انسان زمانی به این مقام می‌رسد که حیوانیت را در خود ذبح کند. اینکه حجاج در عید قربان، قربانی می‌کنند، نوعی تمثیل در ذبح حیوانیت نفس است. کسی در مکه حاجی می‌شود که پس از قربانی کردن، حیوانیت را هم در خود ذبح کند و به‌عنوان خلیفه... از حج بازگردد؛ برای همین است که خیلی‌ها در باطن حاجی نمی‌شوند و تنها ظاهر آن‌ها حاجی است. با چنین نگاهی، دیگر فرقی نمی‌کند که حتما در عرفات و منا و... باشیم؛ اگر باشیم، خوب است اما اگر نبودیم، هم فرصت قرب از دست ما نرفته است.

چه کسانی در بهره‌مندی از برکات عرفه و قربان پیشتانزد؟ این مختص حجاج است یا از آن‌ها پیشتازتر هم داریم؟

خدا در غروب روز عرفه به ملائکه می‌فرماید: «در زمین پخش شوید و حاجت هرکه این روز را درک کرده است، بدهید. اما... قبل از همه حتی حجاج خانه من در عرفات، ابتدا به حجاج امام حسین^(ع) نظر کنید. قرب آن‌ها بیشتر است؛ چون به واسطه امام به خدا رسیده‌اند؛ برای همین در روز عرفه و شب و روز عید قربان، زیارت مخصوص سیدالشهدا^(ع) از مستحبات مؤکد است و توصیه شده است اگر می‌خواهید ۱۲۴ هزار پیامبر و همه ملائکه با شما مصافحه کنند، در عرفه و شب عید قربان به زیارت امام حسین^(ع) بروید. این نشان می‌دهد که عید قربان صرفا متعلق به حجاج خانه خدا و حاضران در عرفات و منا و مشعر نیست؛ «حاجی به ره گیمه و من طالب دیدار/ او خانه همی جوید و من صاحب خانه». اگر انسان در طول سال، حرکتش برای رسیدن به صاحب خانه باشد، حج هم نرود، به قرب می‌رسد. چنان‌که بودند در میان مراجع کسانی مثل مرحوم آیت... مرعشی نجفی که برای حج مستطیع نشد اما خیلی‌ها می‌گفتند بارها ایشان را در حج دیده‌ایم، مکه نبود اما مکه‌ای بود. این به دلیل حرکت در مسیر قرب با تکیه بر معرفت به امام زمان^(عج) است.

در روایت است که اکمال و اتمام حج به لقای امام است. در این باره توضیح دهید که لقای امام یعنی چه و چرا حج بدون آن کامل نیست؟

یکی از نشانه‌های مهم برای آنکه بدانیم قربان برای ما عید است یا نه، لقای امام است؛ امام صادق^(ع) فرمودند: «تمام حج به لقای امام است... حج کسی تمام است که به ملاقات امام زمان خود نائل شود. برخی بزرگان گفته‌اند یعنی بعد از اتمام حج به زیارت ائمه در بقیع، کربلا و مشهد برود. این ظاهر روایت است اما باطن روایت، حقیقتی دیگر را بیان می‌کند. باید توجه داشت نه فقط حج بلکه تمام نماز و روزه هم لقای امام است. نماز اگر نماز باشد، روزه اگر روزه باشد، خروجی ملاقات امام زمان^(عج) خواهد بود. این ملاقات هم به تعبیر اهل معرفت انواعی دارد؛ یکی ظاهری که ویژه اخوان اولیا است اما مهم لقای ظاهری نیست، بلکه تشرّف از راه دل است، اینکه ما خود را همیشه در محضر امام زمان^(عج) ببینیم. عدم ظهور را عدم حضور تعبیر نکنیم، این تشرّف بالاتر از لقای ظاهری است؛ او پس قرن، پیامبر^(ص) را به چشم سر ندید اما پیامبر^(ص) می‌فرمودند: بوی بهشت را از قَرَن حس می‌کنم. این انس و علقه را خیلی از آن‌ها که به لحاظ ظاهر بسیار به پیامبر^(ص) نزدیک بودند، نداشتند. از این‌رو عید قربان موسم تشرّف از راه دل به محضر امام حی و زمان^(عج) است، «برخی کنار یارند اما ز بار دورند». چشم دل باید امام زمان^(عج) را ببیند نه چشم سر.

راه حفظ و نگهداری چنین قرب و لقایی در همه سال و استفاده از برکات و آثارش چیست؟

برای ثبات و استمرار قربی که حاصل شده است، راه‌هایی وجود دارد؛ پیامبر اکرم^(ص) فرمودند: «باقی بر عمل، سخت‌تر از عمل است». از یکی از علما پرسیدند، چرا ما هرچه عمل نیک انجام می‌دهیم، رشد نمی‌کنیم؟ پاسخ داد: چون دست ما پر و خالی می‌شود. در رجب، شعبان و رمضان، دستمان پر می‌شود. اگر بتوانیم این‌ها را حفظ کنیم، دستاورد ذی‌القدّه و ذی‌الحجه هم به آن‌ها افزوده می‌شود و همین‌طور محرم و صفر و بعد هم فاطمیه. اگر یک سال بتوانیم این دستاوردها را حفظ کنیم، آن‌گاه حج نرفته به مقام قرب می‌رسیم، اما مشکل آنجاست که نمی‌توانیم آنچه به دست آورده‌ایم، نگاه داریم. شیطان آنجا که نمی‌تواند اثر بگذارد و برایش نتیجه ندارد، ورود و ما را وسوسه نمی‌کند؛ برای همین روزه نگرفتن یا نماز نخواندن، اصلا به ذهن ما خطور هم نمی‌کند! خطورات ذهن کار شیطان است؛ برای مثال نمی‌تواند حریف ما برای روزه گرفتن در رمضان، نماز خواندن و اربعین رفتن باشد! اما می‌تواند کاری کند که در همان ماه رمضان یا بعد از سلام نماز یا در کربلا، دستاوردهایمان را به باد بدهیم

در این مسیر صرفا باید‌ها کمک‌کننده‌اند یا نباید‌هایی هم باید رعایت شود؟

ما دائم دنبال آن هستیم که چه کنیم، در حالی که خوب است بدانیم چه نباید بکنیم و از آن‌ها دوری کنیم؛ روزه می‌گیریم، نماز می‌خوانیم، کربلا می‌روییم، عزاداری می‌کنیم، کمک مؤمنانه و به ایتمار رسیدگی می‌کنیم، باید بدانیم چه کار‌های نکنیم تا دستاوردها برایمان بماند. باید‌ها را پرزنگ انجام می‌دهیم اما اغلب کار‌هایی که نباید بکنیم، اثر این‌ها را از بین می‌برد؛ ما نباید غیبت کنیم، نباید به پدر و مادر بی‌احترامی کنیم، نباید تهمت بزنیم، نباید دل کسی را بشکنیم، نباید اشک کسی را درآوریم، منت‌ها باید‌ها را جدی می‌گیریم. در نماز عید فطر جمعیت تا خیابان صف می‌بنند اما نمی‌توانیم آن را حفظ کنیم. چه نباید‌ها را هم انجام می‌دهیم، اگر نباید‌ها را کتا ر بگذاریم، قربان برای ما باقی می‌ماند.

حجت‌الاسلام والمسلمین
ریاضت؛

قربان عید آن‌هایی است که به معرفت رسیده‌اند؛ زمانی قربان عید خواهد شد که آدمی مسیر قرب را طی کرده باشد و این قرب در گرو خلیفه... شدن است

